

РОЗДІЛ 5. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

APPLIED ASPECTS OF DEVELOPMENT MARKET OF ORGANIC PRODUCTION

УДК 338.439

Геліч Н.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У статті досліджено проблеми розвитку ринку органічної продукції. Проаналізовано зарубіжний досвід підтримки розвитку та впровадження органічного виробництва. Визначено шляхи стимулювання ринку органіки, запропоновано основні шляхи сприяння розвитку ринку органічної продукції в Україні.

Ключові слова: органічна продукція, органічне виробництво, розвиток ринку органіки.

В статье исследованы проблемы развития рынка органической продукции. Проанализирован зарубежный опыт поддержки развития и внедрения органического производства. Определены пути стимулирования рынка органики, предложены основные пути

содействия развитию рынка органической продукции в Украине.

Ключевые слова: органическая продукция, органическое производство, развитие рынка органики.

In article the problems of market development of organic production are investigated. Foreign experience of support of development and introduction of organic production is analyzed. Ways of stimulation of the market of organic chemistry are defined, the main ways of assistance to development of the market of organic production in Ukraine are offered.

Key words: organic products, organic production, market development of organic chemistry.

Постановка проблеми. Ринкова економіка спонукає виробників оптимізувати свою діяльність у застосуванні інноваційної моделі виробництва, що відповідає потребам споживачів. Задовольнити сучасні вимоги покупців можна, керуючись принципами органічного виробництва. Сьогодні ринок органічної продукції розглядають як дієвий механізм регулювання економічних взаємовідносин між суб'єктами господарювання для забезпечення ефективного споживання високоякісної продукції, виготовленої з використанням чинних норм та стандартів. Важливого значення набуває сертифікація органічної продукції відповідно до міжнародних екологічних стандартів. Розвиток органічного виробництва в усьому світі стане результатом пошуку гармонізації відносин між суспільством і природою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Прикладні питання розвитку ринку органіки розглядають у наукових працях В. Артиш, І Воронецька, Т. Дудар, Т. Зайчук, В. Ільчук, Н. Косар, Н. Кутаренко, О. Маслак, Є. Милованов, В. Писаренко, О. Томашевська та ін.

Постановка завдання. Для формування сталого розвитку ринку органіки в Україні недостатньо висвітленими залишаються питання обґрунтування перспектив розвитку ринку органічної продукції. Метою даного дослідження є розробка теоретико-прикладних аспектів ринкових відносин у сфері органічного виробництва як пріоритетного напрямку сталої економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розвиток ринку органічної продукції відбувається стрімкими темпами. Ринок органіки має значні перспективи та є пріоритетним напрямом розви-

тку аграрної сфери держави. Україна має значний потенціал для розвитку ринку органічної продукції як з екологічного, так і з економічного погляду.

В Україні органічною вважається продукція, отримана в результаті сертифікованого виробництва відповідно до вимог чинного в країні законодавства [1].

Основою, яка підтримує розвиток органічного сільського господарства у більшості країн, що розвиваються, є субсидії. У країнах-членах Європейського Союзу субсидії для органічного сільського господарства надаються з розрахунку на один гектар площі та не мають прямого відношення до кількості вирощених органічних харчових продуктів. Вищі субсидії зазвичай надаються протягом перехідного періоду, коли фермери ще не можуть розраховувати на цінову надбавку за органічний статус своєї продукції. У деяких країнах субсидії надаються тільки впродовж перехідного періоду, в інших, як, наприклад, у Чехії, рівень субсидій залишається незмінним навіть після переходу на органічне виробництво. У Нідерландах від субсидій із розрахунку на гектар площі (підтримки пропозиції) відмовилися, надаючи перевагу стимулюванню попиту на органічну продукцію.

Розвинені країни не повністю відмовилися від субсидування своїх власних сільськогосподарських систем. Проте субсидії зараз більше спрямовані на розвиток сільських територій, підтримку виробництва змінено на підтримку виробників (у формі прямих виплат), зроблено акцент на захисті навколишнього середовища, якості та безпеці харчових продуктів і на добробуті тварин.

У Європейському Союзі прямі виплати є доступними для всіх фермерів, хто виконує базові вимоги для захисту навколишнього середовища та добро-

буту тварин (система «cross compliance» у рамках Схеми єдиних виплат (single payment scheme, SPS). Органічні фермери можуть звертатися по додаткові субсидії, які зазвичай виплачуються під час добровільних агроекологічних заходів. У країнах, які не є членами Європейського Союзу, різні системи субсидій застосовуються для фермерів, які працюють у традиційному та органічному сільському господарстві [2].

Органічні фермери, що хочуть отримувати субсидії на органічне сільське господарство, повинні відповідати додатковим вимогам, вищим за ті, що передбачені в Постанові Ради (ЄС) № 834/2007. Тобто, успішне проходження сертифікації органічним господарством або переробним підприємством не означає автоматичне отримання субсидії. Є багато прикладів додаткових критеріїв, яким повинні відповідати фермери. Вони різняться залежно від країни [3].

Деякі приклади вимог для отримання субсидій в органічному виробництві:

- мінімальна та/або максимальна кількість свійських тварин (голів великої рогатої худоби) у господарстві;
- перехід усього господарства на органічне виробництво (тобто господарства, що паралельно з органічним займаються і традиційним сільським господарством, не отримують субсидій або отримують зменшені субсидії);
- визначена мінімальна щільність посадки дерев в органічних садах;
- використання сертифікованого насіннєвого матеріалу;
- косіння трави у чітко визначені періоди року (для захисту гнізд польових птахів);
- заходи в рамках всієї ферми, наприклад, вимоги відведення певної частини території (5–7%

від загальної площі господарства) для екологічних цілей (багаторічні пасовища без внесення добрив, різнотравні квітучі луки, фруктові сади з дерев із кронами) або особливостей ландшафту (наприклад, ґрунтові дороги, кам'яні стіни, кам'яні колони тощо);

– виконання встановлених умов тільки для окремого органічного виробництва (наприклад, вимагаються документи про продаж органічної продукції) [2].

Організації, як задіяні у контролі та нагляді за виробництвом органічної продукції в усьому світі, та заходи, що стимулюють його розвиток, подано в таблиці 1.

Враховуючи міжнародний досвід підтримки органічного виробництва, можна застосовувати закордонні методи і в Україні. З цією метою доцільно використовувати різні види стимулювання. Серед основних стимулів слід виділити такі: підтримка державою органічного сектора шляхом надання субсидій; зацікавленість із боку фермерів; обізнані та мотивовані споживачі, підтримані достатньою кількістю інформації та наявністю компетентних консультантів; різного роду нагороди, конкурси, гранти.

Для функціонування світових ринків органічної продукції та розвитку органічного сільського господарства надзвичайно велику роль відіграє гарантійна система, що включає в себе певні стандарти, а також установи з інспекції та сертифікації. Ця система забезпечує відповідність органічним стандартам усього процесу аграрного виробництва та переробки сільськогосподарської сировини до рівня кінцевої продукції, включно з її упаковкою та маркуванням. Таким чином, сертифікація органічної продукції спрямована на методи й засоби як сільськогосподарського виробництва, так і переробки сировини, виготовлення харчових продуктів та їх доставки до споживача.

Таблиця 1

Органи, що контролюють виробництво органічної продукції

Країна	Акредитаційний орган	Сертифікаційні органи	Стимулюючі заходи
Швейцарія	1	5	
Німеччина	2	23	Нагороди за просування органічної продукції
Нідерланди	1	1	
Франція	1	6	Національний ресурсний центр безкоштовний
Чехія	1	3	Спеціальні нагороди
Польща	1	10	
Молдова	1	3	Національна асоціація органічних виробників Молдови
Туреччина	1	18	Програми малих грантів
США	1	100	
Канада	1	20	«Зростати, просуваючись вперед» (Growing Forward)

Джерело: складено автором на основі [2]

Провідну роль у формуванні стандартів та міжнародній акредитації установ, що займаються сертифікацією органічної продукції на відповідність цим стандартам, відіграє Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) – міжнародна неурядова організація, що єднає понад 700 активних організацій-учасників у близько 110 країнах світу [4]. Сьогодні ці базові стандарти та акредитаційний критерій, що були удосконалені в результаті тривалих та інтенсивних консультацій, широко визнані в світі і зареєстровані як «міжнародні стандарти ISO». Базові стандарти IFOAM фактично виконують функцію «стандартів для стандартів», дозволяючи різні варіації, і тому покладені в основу багатьох стандартів як у приватному секторі, так і в державному регулюванні в різних країнах.

У Європейському Союзі державне регулювання в сфері органічної продукції здійснюється за допомогою Директиви ЄС № 834/2007, яка, зокрема, визначає загальні рамки і принципи органічного сільського господарства, вимоги до процесу виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та виготовлення харчових продуктів, ознаки і маркування органічної продукції; систему контролю органічної продукції, в тому числі у разі її імпорту в країни ЄС.

Європейський Союз все частіше наголошує на необхідності застосування об'єктивних та кількісних методів у проведенні інспектування органічного господарства, таких як відбір, аналіз та оцінка зразків.

Всі приватні контролюючі органи повинні бути акредитовані відповідно до загальних вимог ЄС стосовно органів, що працюють у системах сертифікації продукції або послуг (Міжнародний стандарт EN 45011/ISO 65). Контролюючі органи мають бути неупередженими під час проведення інспектування підприємств та мають бути затверджені уповноваженими наглядовими органами державної влади країн-членів ЄС. Контролюючі органи органічного сектора також часом працюють у третіх країнах, які не мають власного органічного законодавства (або у країнах, де є таке законодавство, але воно не гармонізоване з відповідним законодавством Європейського Союзу), коли підприємства хочуть експортувати свою продукцію до країн ЄС. Цей метод зараз працює і в Україні для виробників, які планують експортувати або вже екпортують свою продукцію до ЄС.

Про національну систему сертифікації говорити поки що рано, оскільки закон, який регламентуватиме органічне виробництво в Україні, знаходиться на стадії розробки. На сьогодні виробництво органічної продукції у країні сертифікується представниками іноземних компаній, які діють відповідно до норм та стандартів, дійсних для країн ЄС, а іноді – США та інших. Іноземних

сертифікуючих структур в Україні близько дванадцяти. Давно працюють такі, як Контрол Юніон (Нідерланди), ІМО (Швейцарія), а також представники Італії, Німеччини, Угорщини, Польщі тощо. З 2009 р. міжнародну акредитацію на право проводити органічну сертифікацію отримала українська структура «Органік Стандарт».

Аналізування ринку органічної продукції свідчить про недосконалість вітчизняної нормативно-правової бази, системи екологічної стандартизації та сертифікації. Для формування сектора органічної продукції в Україні необхідно активізувати діяльність усіх зацікавлених сторін. Політика розвитку екологічного виробництва повинна базуватися на певних мотивах.

Сьогодні українські виробники органічної продукції працюють у ненасиченому інформаційному просторі, розвиваються на самостійно прийнятих рішеннях без суттєвої підтримки держави. Готовність українських покупців до споживання органічної продукції є досить низькою. Зазначене свідчить про складність впровадження ринку органічної продукції в Україні.

Висновки з проведеного дослідження. Розвиток органічного виробництва передбачає впровадження інноваційних методів господарювання з максимальним використанням природного потенціалу. Важливим напрямом активізації органічного виробництва є поєднання різних видів стимулювання. Успішне фінансування сприятиме розвитку ринку органічної продукції. Проте в країні має бути розроблена система підтримки державою органічного сектора. Підтримка органічного сільського господарства буде ефективною за таких умов: зацікавленості зі сторони фермерів, обізнаності та мотивації споживачів, наявності компетентних консультантів, обміну досвідом з іншими країнами, отримання власного досвіду щодо переваг органічного сільського господарства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 12 лютого 2015 р. N 191-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T130425.html.
2. Можливості державної підтримки для розвитку органічного сільського господарства: досвід інших країн. – Дослідний інститут органічного сільського господарства, Швейцарія : FIBL, 2013. – 122 с.
3. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 р. стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів, та скасування Постанови (ЄЕС) № 2092/91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organicstandard.com.ua/>.
4. IFOAM Organics International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifoam.bio>.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy «Pro vyrobnytstvo ta obih orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii ta syrovyny» iz zminamy i dopovnenniamy, vnesenymy Zakonom Ukrainy vid 12 liutoho 2015 r. N 191-VIII. [Electronnyi resurs]. – Regim dostupu : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T130425.html.
2. Mozhyvosti derzhavnoi pidtrymky dlia rozvytku orhanichnoho silskoho hospodarstva: dosvid inshykh krain. – Doslidnyi instytut orhanichnoho silskoho hospodarstva, Shveitsariia: FIBL, 2013. – 122 s.
3. Postanova Rady (EU) № 834/2007 vid 28 chervnia 2007 r. stosovno orhanichnoho vyrobnytstva i markuvannia orhanichnykh produktiv, ta skasuvannia Postanovy (EU) № 2092/91 [Electronnyi resurs]. – Regim dostupu : <http://www.organicstandard.com.ua/>.
4. IFOAM Organics International [Electronnyi resurs]. – Regim dostupu : <http://www.ifoam.bio>.

Gelich N.V.

Candidate of Economic Sciences, Docent,
Docent of Analytical Economics and Natural Resources
Lesya Ukrainka Eastern European National University

APPLIED ASPECTS OF DEVELOPMENT MARKET OF ORGANIC PRODUCTION

The market economy induces producers to optimize the activity in application of innovative model of production which meets needs of consumers. Today the market of organic production is considered as the effective mechanism of regulation of economic relationship between subjects of managing for ensuring effective consumption of the high-quality production made with use of existing rules and standards.

The particularly important at the same time becomes certification of organic production according to the international environmental standards. Development of organic production around the world will become search result of harmonization of the relations between society and the nature.

Subsidies are a basis, the countries of the world keeping development of organic agriculture in the majority which develop. The developed countries not completely have refused subsidizing of own agricultural systems. However subsidies are more aimed at the development of rural territories now, support of production is changed to support of producers.

Making use of the international experience on support of organic production it is possible to use various methods and in Ukraine. It is for this purpose expedient to use different types of stimulation. It is necessary to distinguish the following from the main incentives: support of the organic sector by the state by granting subsidies; interest from farmers; the consumers supported by enough information and presence of competent consultants, any awards, competitions, grants are informed and motivated.

The analysis of the market of organic production confirms imperfection of domestic standard and legal base, the system of ecological standardization and certification. Today the Ukrainian producers of organic production work in no saturated information space, develop on independently made decisions without essential support of the state. Readiness of the Ukrainian buyers for consumption of organic production is rather low. It demonstrates to complexity of introduction of the market of organic production in Ukraine.

Development of organic production provides introduction of innovative methods of managing with the maximum use of natural potential. The important direction of activization of organic production is the combination of different types of stimulation. Successful will lead financings to development of the market of organic production. However in the country the system of support of the state of the organic sector has to be developed.

Support of organic agriculture will be effective under following conditions: interest from farmers, awareness and motivation of consumers, presence of competent consultants, exchange of experience with other countries, obtaining own experience of advantages of organic agriculture.